

KULLABERG

Nästan var man än befinner sig i nordvästra Skåne kan man se Kullabergs silhuett mot horisonten. Berget reser sig markerat med branta stup mot Öresund och Skälderviken och sluttar kraftigt ner mot det flacka slättområdet åt öster. Skogar, hedfragment och vilda branter står i stark kontrast mot den i övrigt helt dominerande åkerbygden. Nedanför berget finns de idylliska samhällena Mölle och Arild samt Brunnby gamla kyrkby. Söderut nära stranden av Öresund ligger Krapperrups borg omgiven av vallgravar och en vacker park som är öppen för allmänheten.

Viktigt att veta!

Kullabergs natur är omväxlande och spännande. Till detta bidrar de branta stupen, särskilt ut mot havet. Håll uppsikt över barnen! Stup och klippor är tilldragande lekplatser, men livsfarliga.

Klippor vid Åkersberget

Berggrund

Kullaberg består av urberg, huvudsakligen gnejser, helt avvikande från den omgivande slätten som vilar på yngre (lagrade) sandstensbergarter. Gnejserna är rödaktiga till rödaktigt grå, men kan i övrigt variera i utseende. Grova kristaller av kvarts, fältspat och glimmer kan uppträda. Veckningar och sprickor kan bilda intressanta mönster i berget. Sprickorna har fyllts med svarta till brunaktiga bergarter. Dessa gångbergarter ligger som band huvudsakligen tvärs över berget från söder mot norr och består av amfiboliter och porfyriter. I bergets längdriktning finns gångar med en liknande bergart som kallas diabas eller i en särskild form "kullait", vilken uppträder t ex vid Josefinelust, Käringmalen och vid Diamantklipporna söder om Ransvik.

Terrängformer

Den markerade bergryggen - en sk horst - har bildats genom att två sprickor uppstått i jordskorpan och att berggrunden sjunkit ned på vardera sidan om mellanpartiet. Bergryggen har sedan genomskurits av tvärgående sprickor. Några har vidgats till djupa dalgångar t ex Josefinelustdalen, Djupadal och dalen öster om Håkull. Mellan dalgångarna ligger höjdparter. Från bergets högsta punkt, Håkull, 187 m ö h, har man en vidsträckt utsikt över omgivande landskap. Näst högst är N Ljungås, 175 m ö h. En mycket intressant terräng har utformats av havet som ständigt nöter på de ibland mer än 60 meter höga kustbranterna. På grund av spricksystemen i berget och bergarternas varierande hårdhet bildas där vikar, strandklyftor, klipp tunnlar (Porten), klippöar och skär samt stenpelare eller raukar (Sockertoppen). I vikarna rullar vågorna mängder av stenar mot varandra så att de slipas jämna och runda. Dessa klapperstensfält kallas på Kullaberg för "malar" (Ransvik, Käringmalen, Håkulls mal). Havet har också gröpt ur grottor i bergsslutningarna (Visitgrottan, Josefinelustgrottorna, Söftinggrottan). De är inte särskilt djupa och har bildats när havsytan låg ca 5-10 m högre än nu.

Markhistoria

Ursprungligen var berget förmodligen skogklätt med små kärr och mossar i sprickor och dalar. Med hänsyn till bergets växtgeografiska läge kan man anta att ekskog har varit helt dominerande. Redan under stenåldern fanns människor på Kullaberg. Rester efter dem har bl a påträffats i grottorna (Visitgrottan). Fornminnen som gravhögar och domarringar (Kockenhus, Himmelstorp, Bränneslyckan) berättar om en fortsatt verksamhet vid och på berget. Under 1500-talet ålades ägarna till Kullaberg att hålla en fyrbåk längst ut på spetsen. Under denna tid har skogarna troligen kalhuggits och när de första detaljerade kartorna över Kullaberg ritades under 1700-talet var berget så gott som kalt. Bara i anslutning till Kullagård och vid Himmelstorp fanns några sammanhängande men av odling starkt påverkade skogspartier. Bokskog gynnades och insprängd i denna fanns slätterängar och åkrar. I övrigt härskade ljungfäladen med enbuskar och små kratt av ek och buskar där kor, får och getter betade. Vid sekelskiftet 1900 förändrades markanvändningen helt. Nästan hela fåladsarealen planterades med barrträd, huvudsakligen svarttall. Därmed uppstod det skogslandskap som idag präglar området. De ursprungligen öppna markerna finns bara kvar vid Björkeröds by, inom golfbaneområdet på Västra Kullaberg och på höjder och knallar där spridda fragment av den gamla ljungfäladen finns kvar. Efter det att skogarna omkring 1980 blåste ned över stora ytor har fåladsmarker restaurerats både i ett område mellan Kulla mosse och Kullens fyr samt på Norra Ljungås och i Djupadalsområdet. Markerna har hägnats och betas av får och nötboskap (highland cattle).

Nuvarande vegetation

Kullaberg är präglat av en mager och artfattig vegetation. Orsaken till detta är dels den fattiga gnejsberggrunden och dels det tidigare mycket intensiva utnyttjandet av markerna. Undantag utgör vegetationen i anslutning till de näringsrikare gångbergarterna, i fuktstråk och ute på klippstupen.

Bokskog

Detta tillsammans med den historiskt skiftande markanvändningen gör Kullaberg till ett mycket varierande område som hyser omkring 70% av alla svenska växtarter utanför fjällen.

Skogar

Kullaberg bjuder på ett synnerligen omväxlande skogslandskap med lövskogar som skiftar i utseende efter årstiderna: kal vinter, ljusgrön vår, grön sommar och flammande gulröd höst. Viktiga trädslag är ek, lind, ask och al. Gyllenstiernska Krapperrupsstiftelsen bedriver delvis skogsbruk på Östra Kullaberg.

Grottor

Det finns mer än 20 grottor, alla strandgrottor längs havet. Alla går lätt att besöka med båt. Besök från landsidan kräver största försiktighet i rasbranterna bland lösa block och stenar. De mest besökta grottorna på Kullaberg är: Silvergrottan, Lahibiagrottan, Visitgrottan och Större Josefinelustgrottan.

Djurliv

Havsdjuren omkring Kullaberg är i stort sett de samma som förekommer vid klippstränder norrut längs västkusten. Förutom ett rikt fiskliv finns en rad kräftdjur, sjöborrar, snäckor och musslor av vilka flera arter är stora sällsyntheter. De marina däggdjuren, tumlare och knubbsäl kan man se från land om havsvattnet är stilla utan vågor. Den kulliga terrängen ger goda tillfällen för grävling och räv att bygga gryt och lyor. Harar och kaniner enstaka eller i grupper ser man ofta. Annars är rådjuret och kronhjort skogarnas karaktärsarter. Ofta betar de ute i de öppna markerna. Vildsvin förekommer även sporadiskt på Kullaberg. Ett viktigt inslag i djurlivet på öppna marker är betesdjuren, som varierar beroende på djurhållare: får, kor eller hästar. Fåglar uppehåller sig ofta i och i närheten av buskage. Där kan man få se törnskata, törnsångare, ärtsångare och hämppling. I skogens trädkronor och buskar finner man bofink, olika sångare, talgoxe, koltrast, rödhake och ringduva. Hackspettar som spillkråka, större hackspett och gröngöling bearbetar döda trädstammar i sök efter föda. Både snok och huggorm finns på Kullaberg. Vidare är ödlor vanliga och grodor trivs i kärrmarkerna. Det lägre djurlivet på Kullaberg är väl undersökt. Såväl insekter och spindlar som snäckor och sniglar förekommer med många arter varav flera ytterst sällsynta. Särskilt branternas krattskogar med ek och lind hyser många lägre djurarter. På sydbranterna finns t ex tapetserarspindeln, den enda släktingen till fågelspindlarna som finns i Norden.

Nutidshistoria

Även om Kullaberg besökts och skildrats av flera resenärer tidigare - den mest kända var Carl von Linné - kom turismen till berget först under 1860-talet. Resor började då organiseras och ägaren till Kullagården kom att driva denna som en gästgivaregård. Under 1870-talet övergick gården och därmed hela Kullaberg i Krapperups ägo. Turismen fortsatte emellertid och ökade efterhand i omfattning. Det var mest danskar och tyskar som besökte berget. Mölle utvecklades till en betydande turistort och då Kullagården brann ned år 1900 lokaliserades hela turistverksamheten till Mölle. Det var under denna tid olika platser på Kullaberg fick de romantiska namnen som ännu i dag används (Kullamannens grav, Waldemarsgrottan etc). Inte minst på grund av trycket från turisterna utbjöd ägaren till Krapperup den yttersta delen av berget till salu. För att rädda Kullaberg bl a från utländska täktexploatorer ingrep Skånes naturskyddsförening. En insamling anordnades vilken ledde till att Västra Kullaberg fram till Djupadal förvärvades 1914 och sedan förvaltades av Aktiebolaget Kullabergs natur fram till 1997. Då såldes området till Naturvårdsverket och staten, varvid huvudansvaret för förvaltningen övergick till Länsstyrelsen. Västra Kullaberg avsattes 1971 formellt som naturreservat.

Den östra delen av berget stannade kvar i Krapperups ägo. Detta område blev naturreservat 1965. Två år senare överförde friherre Gustaf Gyllenstierna Krapperups borg med omgivande park samt östra delen av Kullaberg till en förvaltande stiftelse, Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen. Efter andra världskriget upphörde Mölle som modern turistort och strömmen av besökare till Kullaberg avtog. I dag är emellertid naturreservaten på Kullaberg ett par av de mest besökta i landet. Mer än 500.000 besökare passerar årligen infarten till Västra Kullaberg. Hela berget är ett öppet strövområde.

Skötsel är bl.a. inriktad på att öka arealen lövskog samt återskapa en del av fåladsmarkerna. På Västra Kullaberg bedrivs en intensivare skötsel med särskild hänsyn till naturvetenskapliga och kulturhistoriska värden.

KULLENS FYR

Längst ut på spetsen av Kullaberg högt uppe på klipporna (78.5 m ö h) reser sig Kullens fyr. Den är byggd år 1900 och är Skandinaviens starkaste fyr med 3,8 milj normalljus. Fyrplatsen har gamla anor ända från 1500-talet. Den första fyren bestod av en hängande järnkorg, s.k. papegojfyren, i vilken eldades med ved eller stenkol.

HIMMELSTORPSGÅRDEN

Inramad av lummig lövskog ligger den fyrilängade korsvirkesgården Himmelstorp på slutningarna av Östra Kullaberg. Gården omnämns 1491, men de nuvarande byggnaderna, som är förklarade som byggnadsminne uppfördes under 1800-talet. Kullens hembygdsförening förvaltar gården och besökare är välkomna.

www.kullenshembygdforening.se

Under ytan i Kullabergs marina reservat. Ett 300 m brett bälte runt kusten blev marint reservat 1986 med syftet att bevara havsbottens flora och fauna så ostörd som möjligt. I Kullens farvatten möts Skageracks salt- och Östersjöns brackvatten, vilket skapar förutsättningar för en bred artsammansättning.

Naturum Kullaberg

Naturum Kullaberg är ett besökscenter vid Kullens fyr längst ut på spetsen mot norra inloppet till Öresund. Naturum ägs av Naturvårdsverket och förvaltas av Länsstyrelsen Skåne. Naturum Kullaberg erbjuder utställningen "Porten till Kullaberg" vilken visar Kullabergs naturreservat från himmel till hav. Runt omkring i naturum finns moduler placerade, där du kan gissa rätt fågelläten, svampar, blommor eller märkliga djur i havet. Barnens favorit blir ofta saltvattensakvariet där den som vill kan känna på en sjöstjärna. På naturum Kullaberg kan du få tips och idéer på vandringar och utflykter i naturen. Tanken är enkel – naturum Kullaberg ska vara porten ut till naturen.

Strövstigar

De viktigaste strövstigarna finns markerade med färgsymboler. Två huvudstigar går från Arild till Kullens fyr eller omvänt. Den röda stigen är relativt lättgången och är belägen på sydslutningarna medan den mera krävande blå stigen följer nordstuden. Huvudstigarna är med jämna mellanrum sammankopplade med gula tvärstigar, vilka underlättar rundvandringar. Den orange-färgade markeringen visar på Kullaleden, vilken är en del av Skåneledens delled SL 5 runt Kullahalvön från Helsingborg, via Höganäs, Kullaberg, Arild till Utvälinge. Kullaleden är 70 km lång och erbjuder många varierade upplevelser längs sträckan. Självinstruerande vandringsguide i broschyrformat finns till försäljning på naturum Kullaberg. Vandringsguiden finns också att ladda ner som app för både Kullaberg och Kullaleden.

Förvaltare

Länsstyrelsen Skåne och Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen

Produktion: Länsstyrelsen Skåne
Text: Lars Pahlsson, revidering naturum Kullaberg
Omslagsbild: Bertil Hagberg
Undervattensbild: Regina Malles
Övriga bilder: naturum Kullaberg
Reviderad upplaga 2018

Kullaberg ligger ytterst på Kullahalvön i nordvästra Skåne, mellan Skålderviken och norra inloppet till Öresund. Vägförbindelserna dit är bra med goda anknäpningar till E4 och E6. Parkeringsplatser finns i Mölle, Arild och i själva reservatsområdet.

Kom ihåg!

- * Mark, berghällar och stenar får inte skadas
- * Blommor och växter får inte plockas eller grävas upp
- * Bryt inga kvistar och skada inte buskar och träd
- * Plocka inte växter och djur på havsbotten
- * Djurlivet får inte skadas eller avsiktligt störas (t ex med störande musikanläggning)
- * Motordrivna fordon tillåts endast på anvisade vägar och skall parkeras på särskilda parkeringsplatser
- * Tält, husvagn, campingbil eller motsvarande får inte ställas upp inom reservatet
- * Eldning / grillning endast tillåten på anvisade eldningsplatser när eldningsförbud ej råder
- * Affischer, skylt, plakat eller därmed jämförlig anordning får inte uppföras
- * Hunden ska hållas kopplad året runt
- * Skräpa inte ner

De särskilda bestämmelser som gäller inom reservaten - något olika för Västra och Östra Kullaberg - anges på skyltar vid infarter och stigar.

Kontaktinformation

naturum Kullaberg - utställning & information
042-34 70 56
naturum.kullaberg@lansstyrelsen.se
Kullaberg naturreservat
Italienska vägen 323
263 77 Mölle
www.kullabergsnatur.se

Ytterligare information

Länsstyrelsen i Skåne
Miljöavdelningen
205 15 MALMÖ
010-224 10 00
www.lansstyrelsen.se/skane

Höganäs kommun
Stadshuset
263 82 HÖGANÄS
042-33 71 00
www.hoganas.se

Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen
Krapperup
263 76 NYHAMNSLÄGE
042-34 41 90, 34 40 60
www.krapperrup.se

Naturvårdsverket
106 48 STOCKHOLM
010-698 10 00
www.naturvardsverket.se

